

Спеціалізованій вченій раді К 08.085.04
при Державному вищому навчальному
закладі «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»
Міністерства освіти і науки України
49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського
24-а

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Паршиної Маргарити
Юрївни на тему «Оцінка ефективності використання потенціалу
регіону», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і
регіональна економіка**

Актуальність дисертаційного дослідження

Актуальність проблеми дослідження ефективності використання потенціалу регіону зумовлена тим, що в умовах ринкової економіки основні тенденції суспільного розвитку зароджуються саме на регіональному рівні. Ефективність функціонування регіональної економіки безпосередньо залежить від характеристики сукупного потенціалу регіону, який не тільки визначає місце регіону в територіальному аспекті, але й забезпечує конкурентоспроможність на рівні національної економіки. Таким чином, чим більше потенціал регіону, тим більше можливостей має регіон для соціально-економічного розвитку.

Забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку національної економіки можливо за умов підвищення ефективності використання потенціалу кожного регіону. Створення таких умов потребує здійснення кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону. Щодо вирішення цього завдання мають бути оброблені значні обсяги економічної інформації, розроблені методичні підходи до визначення домінантних факторів впливу на процеси формування потенціалу регіону та ефективності його використання.

ВХІАННА № 34-05-185

М. Лютого 2018 р.

Враховуючи високий рівень невизначеності економічного середовища, формування рішень з підвищення ефективності використання потенціалу регіону можливо за рахунок використання новітніх підходів до обробки неструктурованої та нечіткої економічної інформації та створення аналітичної основи за результатами кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону.

Важливість вищевикладених аспектів підтверджує своєчасний вибір здобувачем актуального напрямку наукового дослідження та зазначає необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень та прикладних розробок з кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота пов'язана з темою науково-дослідницької роботи «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком соціально-економічної системи» (номер державної реєстрації 0116U000778) ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»; з науково-дослідницькою темою «Соціально-економічні проблеми менеджменту» (номер державної реєстрації 0114U006189) наукового журналу «Економіка і фінанси» та з комплексною науково-дослідницькою темою «Економіка України у нових геостратегічних реаліях: індивід, держава, суспільство» (державний реєстраційний номер 0115U000063) ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля». В межах науково-дослідницької роботи та науково-дослідницьких тем, здобувачем як виконавцем здійснено оцінювання потенціалу регіону з урахуванням його складових та визначено групи регіонів; запропоновано визначення типології регіонів України та розроблено концептуальний підхід до формування системи стратегічного управління ефективністю потенціалу регіону; досліджено теоретичні аспекти та

розроблено практичні рекомендації щодо оцінки потенціалу регіону та ефективності його використання.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні результати дисертації повною мірою є обґрунтованими. Достовірність та обґрунтованість підтверджуються аналізом праць вітчизняних та закордонних учених, використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, базуються на загальнонаукових положеннях економічної науки і результатах наукових досліджень, їх узагальнень, критичному осмисленні праць з проблеми оцінки потенціалу регіону та ефективності його використання.

Дисертантом поставлено за мету поглиблення теоретичних положень та розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності використання потенціалу регіону. Об'єкт, предмет, мета роботи логічно пов'язані та чітко окреслюють поле дослідження. Завдання дисертаційного дослідження, положення наукової новизни та висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Достовірність основних положень та висновків дисертації забезпечується застосуванням відомих методів наукового пізнання, зокрема, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання використані для визначення генезису сутності та змісту поняття «регіон», «потенціал регіону», «ефективність використання потенціалу регіону»; системно-структурний та логічний методи – для визначення складових структури потенціалу регіону та їх взаємодії; статистичні методи та метод порівняльного аналізу – для кількісної оцінки потенціалу регіонів України та ефективності його використання; економіко-математичні методи та методи нечіткого моделювання – для визначення впливу факторів на ефективність використання потенціалу регіону та встановлення взаємозв'язків; графічні та матричні методи – для наочного відображення результатів досліджень.

Дисертаційне дослідження Паршиної М.Ю. достатньо аргументоване і базується на використанні офіційних матеріалів Державної служби статистики України, офіційних матеріалів державних обласних адміністрацій, наукових публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених, результатах економічних та соціологічних досліджень, а також власних розрахунках дисертанта.

Структура дисертації є обґрунтованою та логічно викладеною, що дало можливість автору розкрити зміст проблеми, дослідити її теоретичні та практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати заходи щодо підвищення ефективності використання потенціалу регіону.

Необхідно виділити декілька основних напрямів дисертаційного дослідження, які є пов'язаними з системним розглядом поставленої мети та сформульованими завданнями.

Перший розділ «Теоретичні основи оцінки ефективності використання потенціалу регіону» (с. 22–75) містить аналіз наукових концепцій та підходів до визначення сутності регіону, потенціалу регіону та ефективності його використання; результати дослідження факторів впливу на потенціал регіону та ефективність його використання. За результатами теоретичних досліджень удосконалено методичний підхід до кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону.

Другий розділ «Оцінка потенціалу регіону та ефективності його використання» (с. 79–131) представлений сформованою інформаційною базою та розробленим методичним підходом до комплексної оцінки потенціалу регіону. У розділі здійснено комплексну оцінку потенціалу регіону та ефективності його використання із запровадженням запропонованої системи показників, а також визначено типології регіонів України.

Третій розділ «Методичне забезпечення формування рішень з підвищення ефективності використання потенціалу регіону» (с. 136–177) спрямований на розробку науково-методичного підходу до моделювання

ефективності використання потенціалу регіону. Дисертантом встановлено взаємозв'язки з визначенням домінантних факторів впливу на ефективність використання потенціалу регіону та розроблено систему формування заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання потенціалу регіону.

Дисертантом використано значну кількість літературних джерел (233 найменування), опановано сучасні методи наукових досліджень, висновки побудовані на підґрунті значного статистичного матеріалу, що забезпечило необхідну достовірність сформульованих висновків і наукових положень. Зазначені положення дозволяють стверджувати, що отримані результати дисертаційного дослідження є обґрунтованими й достовірними.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи

У дисертаційній роботі Паршиної М.Ю. сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків та рекомендацій, які мають наукову новизну та практичну цінність для підвищення ефективності використання потенціалу регіону. Наукова новизна викладена послідовно та системно.

Дисертантом обґрунтовано та розроблено науково-методичний підхід до моделювання ефективності використання потенціалу регіону, в основу якого покладено концептуальну модель, яка ґрунтується на запропонованій системі показників та методології нечіткого моделювання (с. 136–149). Практичне використання розробленого науково-методичного підходу дозволило сформулювати рішення з підвищення рівня ефективності використання потенціалу регіону.

Важливою розробкою дисертанта слід також вважати удосконалення таких методичних підходів:

– методичного підходу до комплексної оцінки потенціалу регіону (рис. 2.1, с. 87–93), який ґрунтується на визначенні усереднених значень кожного виду потенціалу відповідно до запропонованої структури сукупного потенціалу регіону, представленого синергетичним поєднанням

промислового, фінансового, кадрового, інноваційного, наукового, споживчого, трудового, інвестиційного та природноресурсного потенціалів (рис. 1.4, с. 56–57);

– методичного підходу до кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону, який, за рахунок систематизації інформації ґрунтується на запропонованій системі показників потенціалосмності регіону за складовими та загальному показнику ефективності використання потенціалу регіону (рис. 1.5, с. 73–75);

– методичного підходу до визначення типології регіонів, який передбачає використання АВС-аналізу, котрий ґрунтується на принципі Парето, що дозволило розподілити регіони на групи та сформувати основу для розробки заходів з підвищення ефективності використання потенціалу регіонів України (рис. 2.23, с. 120–131);

– методичного підходу до встановлення взаємозв'язків та визначення доміантних факторів впливу на ефективність використання потенціалу регіонів (рис. 3.4, с. 153–161).

Удосконалений методичний підхід до комплексної оцінки потенціалу регіону дозволяє забезпечити комплексність оцінки, здійснити групування регіонів відповідно до запропонованої шкали (табл. 2.4, табл. 2.5, с. 94–95) та визначити реальні й потенційні можливості кожного регіону. Цікавим є пропозиція дисертанта щодо загального показника ефективності використання потенціалу регіону у вигляді відношення корисного ефекту регіону до потенціалу регіону (с. 107, табл. 2.7, с. 109).

Використання методичного підходу до кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону дозволило визначити потенціалосмність та рівень ефективності використання потенціалу кожного регіону та сформувати групи регіонів (табл. 2.10, с. 111). Застосування методичного підходу до визначення типології регіонів дозволило розподілити регіони України на дев'ять груп з урахуванням рівня потенціалу регіону й ефективності його використання (рис. 2.30, с. 130), а також сформувати

чотири типи регіонів: регіони з високим рівнем випуску промислової продукції та продукції сільського господарства; регіони з домінуючим випуском промислової продукції; регіони з домінуючим випуском продукції сільського господарства та регіони з низьким рівнем випуску промислової продукції та продукції сільського господарства (рис. 2.24, табл. 2.11, с. 122).

Особливу важливість слід зазначити щодо удосконаленого методичного підходу до встановлення взаємозв'язків та визначення домінантних факторів впливу на ефективність використання потенціалу регіонів (рис. 3.4, с. 153–161), що дозволяє в умовах значної кількості неструктурованої інформації та невизначеності зовнішнього середовища визначити множину впливових факторів (табл. 3.6, с. 157) та встановити існуючі взаємозв'язки (с. 158) як основи науково обґрунтованого формування управлінських рішень з підвищення ефективності використання потенціалу регіону.

Доцільно позитивно оцінити точку зору автора щодо наукового трактування сутності ефективності використання потенціалу регіону, яке запропоновано розглядати як результат впровадження рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання регіональних ресурсів (рис. 1.3, с. 44), що дозволяє забезпечити всебічний розвиток регіону.

Розробки дисертанта дозволили сформулювати заходи, спрямовані на підвищення рівня ефективності використання потенціалу регіону (табл. 3.11, с. 175), які ґрунтуються на визначених впливових факторах, та дозволяють сформулювати науково обґрунтовані рішення з урахуванням визначених типів регіонів та їх регіональних особливостей.

Значення результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Наукове значення одержаних результатів у дисертаційному дослідженні полягає в узагальненні та розвитку науково-теоретичних положень, в обґрунтуванні та розробленні методичних підходів і практичних

рекомендацій щодо кількісної оцінки ефективності використання потенціалу регіону.

Теоретичні узагальнення, які зроблені в дисертаційній роботі, поглиблюють розуміння сутності економічної категорії ефективності використання потенціалу регіону. Теоретичні й методичні положення та практичні рекомендації, які викладені в дисертації дають змогу підвищити рівень ефективності використання потенціалу регіону. Надані пропозиції та сформульовані висновки можуть бути використані при розробці стратегій та програм регіонального розвитку.

Практичне значення одержаних наукових результатів підтверджено їх впровадженням та апробацією. Зокрема, результати дисертаційного дослідження були використані в практичній діяльності Дніпропетровської обласної державної адміністрації та Дніпропетровської торгово-промислової палати. Практична значущість цих результатів полягає у можливості застосування розроблених методичних підходів для формування рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання потенціалу регіонів.

Отримані теоретичні та методичні розробки використовуються у навчальному процесі при підготовки студентів з економічних спеціальностей ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» та ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційної роботи. В авторефераті викладено основні наукові розробки, що отримані в ході дослідження, висвітлено ступінь їх наукової новизни та рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження у практичній діяльності.

За результатами досліджень опубліковано 23 наукові праці, з яких 8 статей у фахових виданнях (одна стаття включена до міжнародних

наукометричних баз даних), 3 статті – у міжнародних виданнях (з них 2 статті у колективних монографіях), 9 тез доповідей та матеріалів конференцій, 3 статті – в інших наукових виданнях.

Зміст та завершеність дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, яка складається із вступу, трьох логічно пов'язаних розділів, висновків за окремими розділами, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Основна частина дисертації викладена на 184 сторінках. Дисертація містить 55 таблиць, 46 рисунків, список використаних джерел складається із 233 найменувань на 26 сторінках та 10 додатків, які розміщені на 44 сторінках. У загальних висновках викладені найбільш важливі теоретичні та практичні результати. В додатках представлені матеріали, які доповнюють основний зміст дисертаційної роботи.

Дискусійні положення і зауваження

Високо оцінюючи змістовність і значущість для теорії та практики розвитку продуктивних сил і регіональної економіки дисертації М.Ю.Паршиної є необхідність звернути увагу на деякі її дискусійні положення та «вузькі місця»:

1. У першому розділі дисертаційної роботи (табл. 1.1, с. 27) надано класифікацію рівнів економічних відносин, де виокремлені такі рівні як мегарівень, макрорівень, мезорівень та мікрорівень. Дисертантом вказано сутність економічних відносин, які є властивими вказаним рівням, а також зазначено особливості досліджень регіону на кожному з цих рівнів. Проте, на нашу думку, варто було також додати аналіз основних чинників впливу, які є визначальними для кожного з цих рівнів.

2. Дисертантом проведено ґрунтовний аналіз поглядів щодо формування понятійного апарату регіону, потенціалу регіону та ефективності його використання. Зокрема, в табл. 1.4 (с. 58) надано у згрупованому

вигляді результати аналізу окремих видів потенціалів різними науковцями, а на рис. 1.4 (стор 57) запропоновано авторську структуру потенціалу регіону у вигляді синергетичного поєднання його дев'яти складових, що безумовно дозволяє здійснити комплексну оцінку потенціалу регіону. Поряд з цим, вважаємо доцільним більш детально обґрунтувати логіку вибору даних видів потенціалів, оскільки подальші дослідження базуються на їх використанні.

3. Для здійснення кількісної оцінки різних видів потенціалів дисертантом застосовано значну кількість показників (табл. 2.3, с. 90), які у свою чергу мають різні розмірності та одиниці виміру. У відповідності до запропонованого методичного підходу до комплексної оцінки потенціалу регіону (рис. 2.1, або 3 автореферату) зазначається, що ці показники нормалізуються, тобто приводяться до безрозмірної величини. Однак, на наш погляд: а) проведена нормалізація (формула 2.2) не враховує рівень варіативності показника. Зазначимо, що загальновідомим є спосіб нормалізації, реалізований в MatLab, що включає середні значення ознаки, його дисперсію та середньоквадратичне відхилення. Крім того, існують затверджені методики нормалізації складових інноваційного потенціалу у яких нормалізована змінна розраховується на основі поточних значень та розмаху ознаки; б) викликає сумнів спосіб визначення потенціалу за кожною із його складових за простою середньоарифметичною величиною (формула 2.3); в) зважаючи на те, що складові потенціалу регіону не можуть мати однакову вагу в загальній структурі потенціалу (формула 2.4), доцільним було б включити в розрахунок вагові коефіцієнти; г) потребує пояснення принцип формування шкали (діапазонів інтервалів) для визначення рівнів потенціалу регіону.

4. Заслужує на увагу розробка автора стосовно моделювання ефективності використання потенціалу регіону на підставі сформованої системи показників та розроблених економіко-математичних моделей. Так у пп. 3.1 дисертантом проведено моделювання ефективності використання потенціалу регіону на основі зміни його показників. Однак, перебір змін

показників, приведений в роботі, далеко не повний. Тому виникає питання про доцільність використання нейро-нечітких моделей оцінки, застосування яких дає можливість врахувати зміни всіх складових, а не визначених автором вибірково (наприклад моделі ANFIS). Реалізація нейрон-нечіткої моделі дала б змогу провести оцінку ваг всіх складових потенціалу і сформувавши на основі отриманих даних пропозиції щодо управлінських рішень.

5.Пп. 3.3 дисертаційного дослідження присвячений розробці системи формування заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання потенціалу регіону. На жаль, запропоновані автором заходи викладені у роботі дуже стисло і без широких коментарів (табл. 3.11, с.175). Втім, регіональна політика та інструменти її реалізації щодо більш ефективного використання потенціалу регіонального розвитку є вкрай важливим питанням і йому потрібно було приділити більше уваги.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та дискусійні положення не зменшують науковий рівень здобутків та загальну позитивну оцінку виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значимості.

Загальний висновок по дисертаційній роботі щодо її відповідності встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Паршиної Маргарити Юрїївни на тему «Оцінка ефективності використання потенціалу регіону», є кваліфікованою, самостійною та завершеною науковою працею, яка має значення для економічної науки з проблеми підвищення ефективності використання потенціалу регіонів України.

Отримані наукові результати, рівень подання матеріалу, перелік публікацій засвідчують наявність теоретичних, аналітичних та методичних наукових розробок, які є предметом захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Дисертація характеризується глибиною проведеного дослідження, а публікації повною мірою розкривають зміст дисертації. Зміст автореферату є ідентичним та повністю відображає основні положення дисертації. Оформлення роботи, її структура та обсяг відповідають вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, зокрема пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, а здобувач – Паршина Маргарита Юрійівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доцент кафедри обліку та аудиту
 ННІ управління, економіки та
 природокористування Таврійського
 Національного університету імені
 В.І. Вернадського,
 доктор економічних наук, доцент

Л.С. Ладонько

*Згодом Л.С. Ладонько
 завідуючий
 кафедрі обліку та аудиту
 ННІ управління, економіки та
 природокористування
 Таврійського національного
 університету імені
 В.І. Вернадського
 10.02.2014*